

Jaarverslag 2018

Inhoudsopgave

- 1 Verenigingszaken
- 2 Kennisvermeerdering
- 3 Voorlichting
- 4 Winterverblijfplaatsen
- 5 Vleermuiskasten
- 6 Bescherming
- 7 Zolderonderzoek
- 8 NVWA rapporten
- 9 Afhandeling vleermuis meldingen

1 Verenigingszaken

1.1 Organisatie

Leden

Op 31 december 2018 was het ledenaantal 182.

Bestuur

De bestuurssamenstelling was op 31 december 2018 als volgt:

- Annemieke Ouwehand, secretaris
- Reinoud Raaijmakers, penningmeester
- Floor Reijngoudt, lid
- Pim Leemreise, lid
- Eelko Groenendaal, lid

Het voorzitterschap is roulerend vervuld.

Algemene Ledenvergadering

De jaarlijkse Algemene Ledenvergadering (ALV) is bij uitstek het moment waarop de leden elkaar ontmoeten, nieuws en ervaringen uitwisselen en de ontwikkelingen binnen de vereniging worden besproken. In 2018 werd de ALV gehouden op xxx maart te Arnhem. De ALV werd door xx leden geheel of gedeeltelijk bijgewoond. Van verschillende leden was bericht van verhindering ontvangen.

Interne communicatie

De communicatie met de leden vindt verder plaats via de volgende kanalen:

- Ledenbrieven. In 2018 zijn 2 ledenbrieven verzonden.
- E-mail. Voor tussentijdse berichten zijn via groepsverzendings aan alle leden e-mails verzonden.
-

Website

De website van VleGel met als URL www.vlegel.org geeft aan belangstellenden informatie over de vereniging en haar activiteiten. Op de website is altijd actuele informatie over de geplande

activiteiten te vinden, alsmede foto's van reeds uitgevoerde activiteiten. Er is ook een besloten deel dat alleen voor de leden toegankelijk is via een inlogprocedure. In dit deel kunnen onder andere alle belangrijke documenten van de vereniging worden gedownload, zoals de actuele ledenlijst.

Gemeentegidsen

De contactgegevens van VleGel zijn ook te vinden in de gemeentegidsen, die inmiddels grotendeels digitaal zijn. De opzet is dat zoveel mogelijk de contactgegevens worden opgenomen van een lid dat in de desbetreffende gemeente woont. Zijn in een gemeente geen leden woonachtig dan worden de contactgegevens van de desbetreffende regiocoördinator opgenomen. Is die er ook niet dan worden de contactgegevens van het secretariaat opgenomen. Met de uitgevers van de gemeentegidsen is afgesproken dat de controle op de actualiteit van de gegevens door het secretariaat wordt gedaan.

Vleermuis.net

Dé website in Nederland op het gebied van vleermuizen is vleermuis.net. Op deze website heeft VleGel een eigen pagina (<http://www.vleermuis.net/mee-doen/regionaal>, 2e pagina)

Externe contacten

Vleermuiswerkgroep Gelderland onderhoudt met de volgende organisaties contacten:

- Zoogdiervereniging. VleGel is een zelfstandige vereniging en geen werkgroep van de Zoogdiervereniging zoals dat in sommige andere provincies wel het geval is. Daar zijn zoogdierwerkgroepen die zich ook met vleermuizen bezig houden.
- Vleermuiswerkgroep Nederland (VLEN). De VLEN is vooral bekend van de website vleermuis.net, het jaarlijkse VLEN-congres en de Nacht van de Vleermuis. In 2018 was er geen gestructureerd overleg tussen vleermuis-/zoogdierwerkgroepen in VLEN-verband.

- Stichting Landschapsbeheer Gelderland. Met SLG wordt samengewerkt ten aanzien van het afhandelen van vleermuismeldingen. Het was in 2018 niet nodig om een cursus voor vleermuisafhandeling te organiseren.
- Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Stichting Het Geldersch Landschap / De Geldersche Kasteelen. Contacten met deze terreinbeherende organisaties vonden met name lokaal plaats en betroffen in de meeste gevallen de uitvoering van wintertellingen en het beheer van de winterobjecten.
- Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit (NVWA). De NVWA beheert het meldpunt voor bijtincidenten met vleermuizen. De NVWA kan aan VleGel nadere informatie vragen over bepaalde meldingen en verder is er overleg bij geconstateerde rabiësgevallen. VleGel ontvangt de kwartaalrapporten van op rabiës onderzochte dieren. Zie verderop voor de rapporten van 2018.
- Gelderse Natuur en Milieufederatie (GNMF). Als lidorganisatie nam VleGel deel aan beide ledenvergaderingen van de Gelderse Natuur- en Milieu Federatie (GNMF). In de najaarsvergadering is, bij bespreking van het jaarplan, bij de opzet van het meerjaren actieplan voor natuurinclusieve landbouw als suggestie ingebracht om daarbij ook aandacht te geven aan het thema agrarische bedrijven en vleermuizen ('boer zoekt vleermuis') zoals dat ook in andere provincies gebeurt.
- Groene organisaties. Eveneens werd deelgenomen aan het Oogstfeest zoals dat wordt georganiseerd door de zes grote groene organisaties in Gelderland. Het thema was ditmaal herstel van de biodiversiteit en welke bijdragen en maatregelen daaraan zouden kunnen bijdragen.

dierenartsen, dierenambulances, IVN, KNNV, groenforums, en dergelijke.

Op lokaal niveau wordt uiteraard met een veelheid aan organisaties contacten onderhouden zoals met gemeenten, dierenasiels,

1.2 Financieel jaarverslag

Omschrijving	Resultaten 2018	Begroting 2018	Resultaten 2017
INKOMSTEN (in €)			
Contributies	1.691,00	1.700,00	1.160,00
Overige algemene inkomsten	7,50	60,00	338,50
Voorlichting	40,00	100,00	0,00
Workshops	50,00	0,00	0,00
VleGel-weekend	0,00	0,00	0,00
Onderzoek	240,00	0,00	0,00
Overige activiteiten	500,00	250,00	0,00
T-shirts verkoop	30,00	0,00	228,95
Totaal	2.558,50	2.110,00	1.727,45
UITGAVEN (in €)			
Organisatiekosten	251,18	300,00	252,95
Jaarvergadering en jaarverslag	116,00	150,00	143,50
Materiaalkosten	0,00	250,00	0,00
Voorlichting	0,00	100,00	0,00
Workshops	204,20	250,00	217,70
VleGel-weekend*	321,00	450,00	481,13
Onderzoek	23,63	250,00	317,87
Overige activiteiten	50,00	50,00	50,00
T-shirts onkosten	0,00	0,00	412,65
Totaal	966,01	1.800,00	1.875,80
Overschot (+) of tekort (-)	1.592,49	310,00	-148,35

Inkomsten

Het (te laat) betalen van de contributie blijft nog een probleem, in november is aan ruim de helft van de leden een herinnering voor 2018 gestuurd. Leden die 2 jaar op een rij (2017 en 2018) niet betaald hebben zijn gewaarschuwd dat ze zullen worden uitgeschreven als lid. Uiteindelijk hebben daarvan, 3 maanden na deze waarschuwing, 16 leden nog niet gereageerd of betaald, deze worden uitgeschreven. 41 leden moesten op 31 december 2018 de contributie voor 2018 nog betalen.

Jaarlijkse vergoeding van VZZ voor 2017 is in januari 2018 overgemaakt. Die van 2018 moet nog ontvangen worden. Met SLG is overeengekomen dat de vergoedingen voor het boekjaar ervoor, voortaan in het voorjaar worden gefactureerd. Vandaar dat zowel de vergoeding van 2016 als 2017 in het begin van 2018 zijn overgemaakt (overige activiteiten: € 500,-).

Uitgaven

Er zijn batdetector-workshops gegeven, de ALV & workshop winterherkenning, waarvoor ruimtes zijn gehuurd. Voor het VleGel-weekend zijn inkopen gedaan en is een externe kok aangetrokken, dit heeft totaal € 321,- gekost. Daarnaast is nog € 262,00 uitgegeven aan campingplaatsen, maar deze zijn nog niet als declaratie ingediend en moeten dus nog worden betaald.

BALANS PER 31 DECEMBER 2018

ACTIVA		
	31-12-18	31-12-17
NL70INGB0001995893	3.686,59	2.094,10
Rentemeer rekening	8.258,20	8.249,75
Overlopende activa	410,00	1.000,00
TOTAAL	12.354,79	11.343,85

PASSIVA		
	31-12-18	31-12-17
Vrij kapitaal	10.392,79	9.643,85
Algemene reserve	500,00	500,00
Reservering materiaal	1.200,00	1.200,00
Overlopende passiva	262,00	0,00
TOTAAL	12.354,79	11,343,85

Toelichting

De financiële situatie van de vereniging is nog steeds gezond te noemen. Er staan € 410,00 aan nog te innen contributies open, een deel daarvan zijn aan het begin van 2019 inmiddels wel betaald.

Er is een reservering van € 900,- voor de vervanging van de mistnetten onder de reservepost "materiaal" en een strategische reserve van € 500,- opgenomen in de balans. Het prijzengeld van

Gerie Mensink (€ 300,-) van de provincie Gelderland is ook onder de reservepost materiaal opgenomen, waardoor deze op € 1200,- komt.

Het kapitaal dat niet is vastgelegd voor reserveringen, is beschikbaar voor vrije besteding.

2 Kennisvermeerdering

Jaarlijks VleGel-weekend

In 2018 is het weekeinde gehouden in mei te Winterswijk eo. Tijdens het weekeinde is gebruik gemaakt van verschillende hulpmiddelen. Diverse soorten batdetectors en zaklampen en mistnetten zijn benut.

Workshops en excursies

Ter bevordering van kennis en vaardigheden, werden in 2018 weer een aantal activiteiten georganiseerd. Ze werden allemaal geleid door ter zake deskundige leden van VleGel.

- Workshop batdetector voor beginners
Dit jaar werd deze workshop in april en september gehouden. Na een uurtje theorie is buiten het praktijkdeel afgerond.
- Excursie naar winterverblijf Klein Heidekamp
Veel leden willen wel eens een winterverblijf bezoeken, maar de mogelijkheden daartoe zijn beperkt. Daarom organiseert VleGel elk jaar in de herfst een bezoek aan het grootste overwinteringsverblijf van Gelderland (ca 1.000 dieren). De kelders zijn dan inmiddels bevolkt door enkele tientallen dieren. Zij zijn dan nog niet in winterslaap, maar in gewone slaap en het beeld komt goed overeen met dat in de winter. Ook in 2018 vond deze excursie plaats in september.
- Workshop herkenning winterslapende vleermuizen
Ook een jaarlijks terugkerende en druk bezochte workshop. Een must voor wintertellers, maar ook heel interessant voor niet-tellers, omdat het voor bepaalde soorten nog steeds erg lastig is om ze aan de hand van uiterlijke kenmerken te determineren.

Hoewel de activiteiten nog steeds primair voor de eigen leden worden georganiseerd, zijn ze ook toegankelijk voor niet-leden, zodat ook zij kennis kunnen maken met de activiteiten van de vereniging. Hier werd ook dit jaar weer gebruik van gemaakt.

3 Voorlichting

De meeste voorlichtingsactiviteiten vinden plaats op verzoek, waarbij uiteraard jaarlijks terugkerende activiteiten zijn. Ze worden doorgaans uitgevoerd door in de buurt wonende leden zonder dat deze vanuit het bestuur worden aangestuurd. Wel zijn er vanuit de vereniging voorlichtingsmaterialen beschikbaar. Er worden verschillende voorlichtingsmethoden gebruikt, die desgewenst kunnen worden gecombineerd:

- Lezing
Als het gaat om een publiekslezing is het onderwerp de levenswijze van vleermuizen in het algemeen. Deze wordt geïllustreerd met behulp van een film of een PowerPoint presentatie. Voor speciale groepen kan ook een lezing op maat worden verzorgd.
- Wandeling met de batdetector
Een wandeling met de batdetector is een openbaring voor wie dat nog nooit heeft meegemaakt. De deelnemers maken in de natuur kennis met verschillende soorten vleermuizen en hun ultrasone geluiden.
- Nacht van de vleermuis
In het laatste weekend van augustus wordt in heel Europa aandacht besteed aan vleermuizen tijdens de European Bat Night. In Nederland worden de activiteiten gecoördineerd en gefaciliteerd door de Vleermuiswerkgroep Nederland (VLEN). Met regelmaat doen leden van VleGel mee aan deze activiteit.

Activiteitenoverzicht regiocoördinatoren

Veluwe-Randmeren: Op verzoek van de directie van De Hei-haas in Putten zijn 6 presentaties en excursies verzorgd.

Apeldoorn eo: Rondleiding voor groep vleermuisdeskundigen uit Estland. Op 27 augustus heeft Ruud Kaal een enthousiast team vleermuisonderzoekers uit Estland rondgeleid in winterverblijven op de Veluwe; onder leiding van andere vleermuisdeskundigen bezochten zij ook diverse zomer- en winterverblijfplaatsen elders

in Nederland. De groep bestond uit zes personen en wilde vooral meer weten over het veilig afsluiten van winterverblijven en over de plaatskeuze van meervleermuizen in onze vleermuisverblijven. Ook waren de deelnemers zeer geïnteresseerd in het vleermuiswerk in ons land meer in het algemeen en vonden ze het prettig wat ervaringen op vleermuisgebied te kunnen opdoen hier in Nederland.

We bezochten diverse winterverblijfplaatsen op de Hoge Veluwe en op vliegveld Deelen en ook Klein Heidekamp. Er zaten op dat moment nog geen vleermuizen in de verblijven, daarvoor was het zeker nog te vroeg in deze zeer warme zomer waardoor de temperatuur ook in de verblijven soms hoger was dan gebruikelijk. Op Klein Heidekamp zijn ook nog even wat luiken afgezocht en dit leverde een aantal dwergvleermuizen en een laatvlieger op. Met de vondst van de laatvlieger was men zeer content, het was voor hen een nieuwe soort.

Lezing Over-Gelre: Op 6 juni is een lezing gegeven voor de Die-renambulance OverGelre door Jan Mannak en Ruud Kaal; dit verzorgen zij elk jaar voor deze organisatie.

Voorlichting vanuit het secretariaat

Ook in 2018 is VleGel weer vele malen benaderd met vragen over vleermuizen. Over de leefwijze van vleermuizen, hulp bij een spreekbeurt, vragen m.b.t. ecologisch onderzoek, verzoeken om inventarisatiegegevens, hulp bij mitigerende of compenserende maatregelen, vragen van journalisten, van studenten, e.d. Alle vragenstellers zijn zo goed mogelijk geholpen of doorverwezen.

4 Winterverblijfplaatsen

Het was een milde winter, waarin vorst pas echt optrad na de periode voor het uitvoeren van de wintertellingen (half december tot half februari). Door 19 tellingleiders (vaak met mede-tellers en/of terreinbeheerders) zijn ongeveer 260 objecten bezocht. Soms betrof dit feitelijk enkele bij elkaar gelegen kleine objecten, zoals groepen kazematten in de Nieuwe Hollandse Waterlinie. In 209 objecten werden winterslapende vleermuizen aangetroffen. Het ging hierbij in 44 objecten slechts om 1 of 2 vleermuizen. Ongeveer 35 eerder getelde objecten zijn deze winter niet bezocht; in een paar daarvan was meer dan een enkele vleermuis gevonden.

Alle gegevens zijn ingevoerd in het deelproject vleermuiswintertellingen van het project Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). Met ingang van deze winter was hiervoor een portal ingericht voor de tellingleiders zelf, maar bleef het ook mogelijk om zoals voorheen de resultaten op formulier in te sturen. De tellingen leverden alles bij elkaar het volgende totaalresultaat:

Vleermuissoort:	aantal:	(%)
baardvleermuizen (Myotis myst./brandtii)	437	(9.7)
brandts vleermuis (Myotis brandtii)	-	
franjestaat (Myotis nattereri)	1223	(27.0)
vale vleermuis (Myotis myotis)	-	
watervleermuis (Myotis daubentonii)	2065	(45.7)
meervleermuis (Myotis dasycneme)	88	(2.0)
dwergvleermuizen (Pipistrellus sp.)	133	(2.9)
laatvlieger (Eptesicus serotinus)	1	
grootoorvleermuizen (Plecotus sp.)	416	(9.2)
ongedetermineerde vleermuizen	152	(3,4)
Totaal	4515	

Gecorrigeerd omdat sommige objecten niet in beide winters 2016-2017 en 2017-2018 zijn geteld, is het verschil in het totaal aantal slechts enkele exemplaren. Zoals in elke winter waren in sommige objecten de aantallen opvallend hoger en in andere (soms dramatisch) lager, zonder dat hiervoor een verklaring kon worden vermoed. Ook leverden de tellingen weer enkele nieuwe verspreidingsgegevens op. Deze worden door invoer van de gegevens in de wintertellingen tevens opgenomen in de NDFF (Nationale Databank Flora en Fauna).

Wat betreft de soorten nam het aantal meervleermuizen wat toe, maar bleef ruim onder de 100. In enkele kelders waar ooit eerder een exemplaar was aangetroffen, keerde de meervleermuis terug. Het aantal franjestaarten bleef nagenoeg gelijk wanneer gecorrigeerd wordt voor het aantal dat vorig winter werd gevonden in nu niet getelde objecten.

Helaas lieten de aantallen baardvleermuizen geen herstel liet zien na de afname met bijna een vijfde vorig winter ten opzichte van 2015-2016.

Een kleine toename was er wel bij de watervleermuizen, met ongeveer 50 exemplaren wanneer we het aantal corrigeren voor het aantal vorig jaar in de nu niet getelde objecten.

Ook het aantal dwergvleermuizen nam toe, maar niet het aantal locaties waar de soort werd gevonden. Van de laatvlieger, een soort waarmee in principe niet op wordt gerekend, werd ditmaal één exemplaar aangetroffen. Het aantal grootoren liet het gebruikelijke verschil zien van ca 20% tussen deze milde en de strengere winter van vorig jaar.

Er waren ook deze winter geen meldingen van mogelijke Brandt's vleermuis, vale vleermuis en Bechsteins vleermuis; ook werd geen ruige dwergvleermuis gevonden.

Onderhoud, advisering en aanleg van winterkwartieren.

Neede, De Kronenkamp. Na een principe-advies van Vlegel hierover in 2017, is begin 2018 inderdaad besloten om een grote vergistingstank op het terrein van de voormalige rioolwaterzuivering te bestemmen en in te richten als winterkwartier voor vleermuizen. Hierover is een meer gedetailleerd advies uitgebracht en verwacht mag worden dat het object vóór de winter 2019-2020 gereed is voor deze nieuwe functie.

Warnsveld, 't Velde. Stichting Gelders Landschap en Kasteelen heeft uit een bunker alle sporen opgeruimd van 'gekraakt' gebruik als 'zuipkeet' en een nieuwe afsluiting aangebracht. Het object, waarin ooit enkele vleermuizen zijn aangetroffen is nu weer bestemd en beheerd als winterkwartier en kan in de winter tellingen worden meegenomen.

Hoog Buurlo, waterput en kelder. In dit pas enkele jaren geleden ontdekte object bleek een aantal meervleermuizen te overwinteren. Dat maakte het interessant om hier apparatuur te plaatsen voor het automatisch registreren van in-/uitvliegende, mogelijk gechipte meervleermuizen. Door de Vleermuiswerkgroep is besloten hiervoor een Trovan printplaat chip-decoder te betalen, die in de zomer in werking is gesteld en deze blijkt goed te werken.

Hoge Veluwe, Deelense Start. Al vele jaren overwinteren in deze middelgrote bunker meervleermuizen, ook gechipte en daaronder de laatste jaren zelfs een exemplaar dat afkomstig bleek te zijn uit Noord-Holland. En er zijn plekken in deze bunker waar vleermuizen niet zichtbaar kunnen zitten en waar ze dus ook niet bereikbaar zijn om eventuele chips met een handscanner af te kunnen lezen. Ook hier leefde dan ook de wens om registratie-apparatuur te plaatsen. Hiervoor verleende de Hoge Veluwe toestemming en in het najaar is hier eenzelfde Trovan chipdecoder geplaatst. De installatie wordt gevoed door een zonnepaneel dat op het dak van de bunker is neergezet. Bij de voorbereiding en

uitvoering verleenden vrijwilligers van de Vrienden van de Hoge Veluwe onmisbare assistentie.

Waardenburg, Kolff-terrein. Vitens heeft bij herinrichting van het waterwingebied een nieuwe vleermuis-kelder aangelegd. Deze ligt in een heuvel gemaakt van de grond die afkomstig was van maaiveldverlaging van diverse delen van het terrein.

Bennekom, garage. In de half onder flinke gronddekking verdiept liggende garage overwinterden vleermuizen vooral achter loslatende delen van de gepleisterde achtermuur; die pleisterlaag heeft intussen echter geleidelijk geheel losgelaten en afgevalen. Enkele leden hebben daarom in overleg met de eigenaar hier nieuwe wegkruipplaatsen gemaakt door twee lange planken tegen de muren aan te brengen.

Arnhem (maar net op grondgebied van Ede), Kop van Deelen. Leden van de Vleermuiswerkgroep hebben achtergelaten afval van vorige gebruikers uit een grote bunker verwijderd. Aansluitend heeft de gemeente Arnhem (eigenaar) op advies van Vlegel alle openingen in de buitenmuren zodanig laten dichtzetten dat hierdoor nog wel vleermuizen, maar geen katten en marters meer binnen kunnen komen.

Rheden, Veluwezoom. Natuurmonumenten heeft de toegangsconstructie van een kleine kelder beter bestand gemaakt tegen herhaaldelijk gebleken vandalisme.

Geesteren. Bij het natuurvriendelijk inrichten van de grond rondom een voormalige boerderij heeft een particulier een kleine kelder laten aanleggen voordat hiertoe advies kon worden uitgebracht. Pas achteraf is alleen nog geadviseerd over het ontogankelijk maken voor marters.

Rheden, Hof te Dieren. Bij herstelwerkzaamheden aan de ijskelder is onder meer een nieuwe deur aangebracht, die echter in de winter door vocht zodanig uitzet dat de kelder niet geopend kan

worden voor de jaarlijkse telling; met de beheerder is overlegd over aanpassing.

5 Vleermuiskasten

De doelstellingen van het project zijn:

- Het verzamelen van informatie m.b.t. het gebruik van kunstmatige vleermuisverblijven.
- Het verstrekken van informatie over kunstmatige vleermuisverblijven.
- Het coördineren van activiteiten m.b.t. vleermuiskasten (aanschaf of bouw, ophangen, tellen).
- Het verzamelen van telgegevens van vleermuiskasten in Gelderland.

In 2018 waren de volgende projecten bekend waar grotere aantallen vleermuiskasten zijn geplaatst. In alle gevallen worden de kasten geteld door leden van VleGel. Een kast wordt als gebruikt genoteerd als er vleermuizen of mest in is aangetroffen.

Arnhem Park Lingezege, Waterrijk

In de zomer 2016 zijn hier 23 platte en 4 bolle houten kasten opgehangen. Daarna zijn vier maandelijkse controles gehouden, waarbij geen enkele vleermuis en ook geen mest zijn aangetroffen. In 2018 zijn vanaf april tot en met oktober 4 controlerondes gehouden, maar ook hierbij werden geen vleermuizen of mest gevonden.

Arnhem, Oerbos

In dit bosgebied, dat ligt tussen het Nederlands Openluchtmuseum en rijksweg A12, zijn begin 2017 22 vleermuiskasten model Schwegler 2FN opgehangen die voorheen enkele jaren in Warnsborn hebben gehangen.

Aantal controlerondes	8
Aantal kasten in gebruik	6
Hoogste aantal dieren in 1 ronde	3
Hoogste aantal dieren per soort in 1 ronde	Franjestaart 1 Gewone dwergvleermuis 2 Gewone grootoorvleermuis 1

Arnhem, Koningsweg Noord – Zeven Provinciën

Dit voormalig militair terrein ten noorden van Arnhem wordt projectmatig herontwikkeld. In verband met voorgenomen sloop van gebouwen met zomerverblijfplaatsen zijn in 2016 als (verplichte) compensatiemaatregel 7 grote kraamkasten aan gebouwen opgehangen die nog niet zijn gecontroleerd, plus als (niet-verplichte) extra natuurvriendelijke maatregel 39 kleine kasten model Chillon aan bomen verspreid over het terrein. Deze zijn in 2018 voor de tweede keer gecontroleerd.

Aantal controlerondes	2
Aantal kasten in gebruik	4
Hoogste aantal dieren in 1 ronde	2
Hoogste aantal dieren per soort in 1 ronde	Gewone dwervleermuis 1 Gewone grootoorvleermuis 1

Beekbergerwoud & Hoog Buurlo

De FS1 kasten van Schwegler doen het in het algemeen wel goed, in 2017 zijn op het Beekbergerwoud en op een nieuwe locatie Hoog Buurlo een paar van deze kasten opgehangen en na een paar maanden zaten er al dwergvleermuizen in. Voor het Beekbergerwoud waren dit de eerste vleermuizen na 4 jaar, en in de 30 andere kasten die daar hangen zit nog niets.

Voor het Beekbergerwoud gold dat in 2017 hier twee dwergvleermuizen in de kasten zaten, de bezetting was in 2018 weer beter.

Op Hoog Buurlo liep in 2018 de bezetting op naar 10 dwergvleermuizen. In het najaar van 2018 is een aantal kasten verhangen aangezien deze door publiek verontrust en beschadigd werden.

BEEKBERGERWOUD	2018	2017
Aantal kasten	33	33
Aantal telronden	3	2
Aantal kasten gebruikt	2	1
Hoogste aantal dieren in 1 ronde	6	2
Hoogste aantal dieren per soort, in 1 ronde:		
Gewone dwergvleermuis	5	2
Franjestaart	2	-

HOOG BUURLO	2018	2017
Aantal kasten	16	16
Aantal telronden	3	1
Aantal kasten gebruikt	7	1
Hoogste aantal dieren in 1 ronde	10	1
Hoogste aantal dieren per soort, in 1 ronde:		
Gewone dwergvleermuis	10	1

Lathmer

Hier zijn voor het eerst 16 kasten gecontroleerd die daar al een paar jaar hangen. Er is 1 controleronde gehouden, waarbij geen vleermuizen of sporen daarvan zijn aangetroffen.

Nieuw Milligen

In 2010 zijn hier 47 kasten opgehangen van verschillende types. Een verassend aantal franjestaartvleermuizen werd gevonden in de vleermuiskasten nabij het Kootwijkerveen. Gezien de laag uitwerpselen in de kasten zaten ze er langere tijd, mogelijk heeft hier dit jaar een kraamkolonie gezeten. De franjestaartvleermuizen lijken hier het gebruik van de kasten zodanig te domineren dat zij andere soorten uitsluiten. In voorgaande jaren zaten hier ook grootoorvleermuizen en dwergvleermuizen in de kasten.

	2018	2017	2016	2015	2013	2012	2011
Aantal telronden	1	2		5	2	4	6
Aantal kasten gebruikt	26	14	5	11	6	28	23
Hoogste aantal dieren in 1 ronde	51	20		12	15	47	19
Hoogste aantal dieren per soort, in 1 ronde:							
(Gewone) grootoorvleermuis	11	20	1	2	-	17	12
Gewone dwergvleermuis	18	-	4	11	13	29	15
Ruige dwergvleermuis	-	1		-	1	1	1
Franjestaart	22	-		1	1	-	-
Laatvlieger	-						
Bosvleermuis	-						

Hoenderloo

Op het terrein van voormalig camping de Oase zijn in maart 2014 12 vleermuiskasten (Schwegler 1FS, houtbeton met verkleinde invliegopening) opgehangen.

De kasten die hier hangen worden zeer goed gebruikt, zoals elk jaar zat er nu ook weer een kraamgroep van minimaal 25 dwergvleermuizen. En natuurlijk was de bosvleermuis weer aanwezig; aan de uitwerpselen in de kasten te zien worden diverse kasten gebruikt door deze soort. Dit jaar voor het eerst een rosse vleermuis. In de deze kasten wordt ieder jaar een groot aantal zachte vleermuisteken (*Argas vespertilionis*) gevonden; hiervan zal in 2019 een deel worden verzameld voor het onderzoek naar zoonosen van het Erasmus Medisch Centrum.

	2018	2017	2016	2015	2014
Aantal controlerondes	3	4		5	4
Aantal kasten gebruikt	12	7	6	10	11
Hoogste aantal dieren in 1 ronde	25+25*	6	24	60	29
Hoogste aantal dieren per soort, in 1 ronde:					
Gewone dwergvleermuis	25+25*	6	44	52	29
Bosvleermuis	1	1	1	8	
Rosse vleermuis	1				

*betreft geschatte aantal juveniele dieren.

6 Bescherming

Zomerverblijfplaatsen

Legerplaats Stroe

Hier zijn twee gebouwen tijdens een mitigatie project in 2013 voorzien van een extra spouwmuur op het noorden en als tweede maatregel is op de bovenste verdieping een deel van de technische ruimte voorzien van een voorzetwand. Al in 2014 maakten de dwergvleermuizen (waarvoor de mitigatie was bedoeld) gebruik van het ene gebouw. De grote verrassing was dat op 7 april 2018 circa 20 in- en uitvliegende laatvliegers bij de invliegopeningen van het andere gebouw werden waargenomen. De ontworpen en uitgevoerde maatregelen zijn dus goedgekeurd door zowel laatvliegers als dwergvleermuizen.

7 Zolderonderzoek

Sinds 2008 vormen de zoldertellingen in Gelderland een onderdeel van het monitoringproject zoldertellingen van de Zoogdiervereniging. Dit monitoringproject is gestart in Zuid-Nederland met als doelsoorten: Grijsz grootoorvleermuis en Ingekorven vleermuis. Andere soorten gelden als "bijvangst". Omdat deze soorten in Gelderland vooralsnog niet voorkomen, hebben we hier uitsluitend met "bijvangst" te maken. Voor dit project heeft de Zoogdiervereniging telformulieren en een handleiding ontwikkeld. Ten behoeve van de uniformiteit worden deze ook in Gelderland gebruikt. Hoewel in Zuid-Nederland in de maand augustus wordt geteld hebben wij deze werkwijze niet overgenomen. In Gelderland wordt vooralsnog de gehele zomer geteld.

Dit jaar zijn er 51 objecten bezocht. Dat is ruim meer dan de helft van het aantal van vorig jaar (83). De gezamenlijke inspanning van de zoldertellers levert wel 146 levende vleermuizen op (tegen 109 in 2017) en in twee objecten een dode gewone dwergvleermuis. Daarnaast is in een aantal gevallen mest van vleermuizen aangetroffen.

De gewone grootoorvleermuis is veruit het meest gevonden. In twee objecten is mest van laatvliegers gevonden.

2018	Levend	Dood	Mest
Gewone dwergvleermuis	2	2	7 dwergvlm spec.
Laatvlieger	0	0	2
Gewone grootoorvleermuis	142	0	22 grootoorvlm spec
Baardvleermuis spec	>2		
Vleermuis onbekend		2	
Totaal	>146	2	51 totaal aantal bezochte objecten

Op de zolder en toren van de NH-kerk in Terborg, Politieacademie in Apeldoorn, de zolder van de Willibrorduskerk en die van de NH kerk in Wichmond zijn de grootste aantallen gewone grootoren gevonden: respectievelijk 22, 15, 23, 17 en 18 dieren. Van veel goede plannen om te gaan tellen is niets terecht gekomen. Ook mijn eigen objecten zijn dit jaar niet bezocht. In het systeem is ook een telling van uitvliegende laatvliegers opgenomen. Dit jaar vlogen er 59 dieren uit bij de Regenboogkerk in Epe.

8 NVWA rabiesrapporten

Onderstaande data worden per kwartaal door de NVWA doorgestuurd. Het betreft alle gegevens van op rabiës onderzochte dieren (huisdieren en wilde dieren) in heel Nederland, uitgesplitst per provincie.

Reported data:

Country: The Netherlands
Reporting period: 1/2018

Rabies cases: no rabies cases

Animals tested negativ: 3 records

Region	Domestic animals										Wildlife										bat	total				
	dog	cat	cattle	equine	goat sheep	pig	stray dog	other	subtotal	fox	raccoon dog	raccoon	wolf	badger	marten	other mustelides	other carnivores	wild boar	roe deer	red deer			fallow deer	other	subtotal	
Noord-Holland	1	1							2															0	1	3
Groningen									0															0	1	1
Utrecht									0															0	1	1
Total	1	1	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	5
Percent	20.0%	20.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	40.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	60.0%	100.0%

Rapport 2018-1: 3 vleermuizen zijn getest, geen uit Gelderland. Er zijn geen rabiesgevallen geconstateerd in NL.

Reported data:

Country: The Netherlands
Reporting period: 2/2018

Rabies cases: 1 record

Region	Domestic animals										Wildlife										Human cases	total				
	dog	cat	cattle	equine	goat sheep	pig	stray dog	other	subtotal	fox	raccoon dog	raccoon	wolf	badger	marten	other mustelides	other carnivores	wild boar	roe deer	red deer			fallow deer	other	subtotal	
Noord-Holland									0															0	1	1
Total	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Percent	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	100.0%	100.0%

Animals tested negativ: 4 records

Region	Domestic animals										Wildlife										bat	total				
	dog	cat	cattle	equine	goat sheep	pig	stray dog	other	subtotal	fox	raccoon dog	raccoon	wolf	badger	marten	other mustelides	other carnivores	wild boar	roe deer	red deer			fallow deer	other	subtotal	
Beiderland									0															0	3	3
Groningen									0															0	1	1
Noord-Holland	1								1															0	2	2
Noord-Brabant									0															0	1	1
Total	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	7
Percent	14.3%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	14.3%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	85.7%	100.0%

Rapport 2018-2: 7 vleermuizen zijn getest (3 uit Gelderland), 1 is rabide bevonden (Noord-Holland).

1. Rabies Cases Country: Netherlands (NED) Reporting period (quarter year): 3 2018

Area	Domestic animals										Wildlife																
	dog	cat	cattle	equine	sheep	goat	pig	stray dog	other	unspecified	fox	raccoon dog	raccoon	wolf	badger	marten	other mustelides	other carnivores	wild boar	roe deer	red deer	fallow deer	other	bat	unspecified		
Groningen																											
Friesland																											
Drenthe																											
Overijssel																											
Flevoland																											
Gelderland																											
Utrecht																											
Noord-Holland																									1	1	
Zuid-Holland																											
Zeeland																											
Noord-Brabant																											
Limburg																											
Total	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	

Total rabies cases domestic animals: 0

Total rabies cases wildlife: 1

Overall total: 1

2. Animals tested (cases not included) Country: Netherlands (NED) Reporting period (quarter year): 3 2018

Area	Domestic animals										Wildlife																
	dog	cat	cattle	equine	sheep	goat	pig	stray dog	other	unspecified	fox	raccoon dog	raccoon	wolf	badger	marten	other mustelides	other carnivores	wild boar	roe deer	red deer	fallow deer	other	bat	unspecified		
Groningen																									1	1	
Friesland																											
Drenthe																											
Overijssel																											
Flevoland																											
Gelderland																											
Utrecht																											
Noord-Holland																									1	1	
Zuid-Holland																										4	4
Zeeland																											
Noord-Brabant																											
Limburg																											
Total	2	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	0	

Total rabies tested domestic animals: 5

Total rabies tested wildlife: 7

Overall total: 12

Rapport 2018-3: 7 vleermuizen getest, geen uit Gelderland. 1 is rabide bevonden (Noord-Holland).

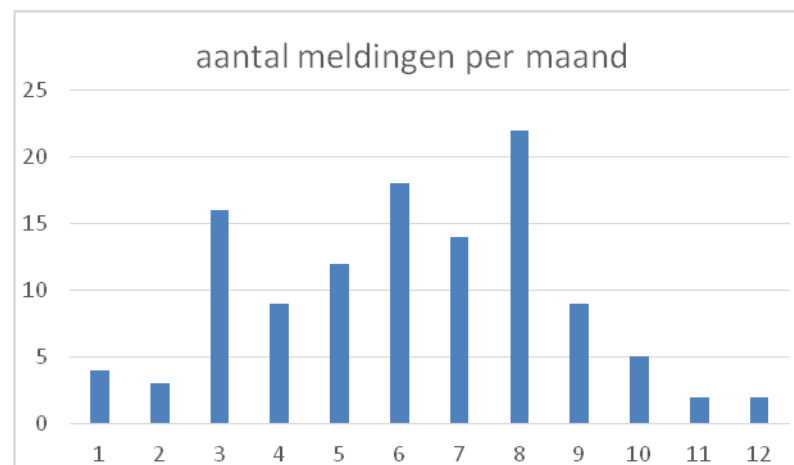

9 Afhandeling vleermuismeldingen

Totaal zijn 125 meldingen geregistreerd. Daarnaast waren 16 meldingen gedaan zonder iets in te vullen (op zelfde locaties als meldingen die wel waren ingevuld). Deze zijn weggelaten bij de uitwerking.

Aantal meldingen per regio		
Regio	Gemeente	aantal meldingen
Buiten Gelderland	Deventer	5
Achterhoek-Liemer	Aalten	2
	Berkelland	12
	Bronckhorst	2
	Doetinchem	11
	Lochem	3
	Oude IJsselstreek	1
	Rijnwaarden	1
	Varsseveld	1
	Winterswijk	3
	Zelhem	1
	Zevenaar	4
	Zutphen	7
	Rivierengebied	Groesbeek
Nijmegen		1
Overbetuwe		2
Veluwe-Gelderse V	Apeldoorn	35
	Arnhem	9
	Brummen	5
	Epe	9
	Ermelo	1
	Harderwijk	3
	Heerde	1
	Rheden	3
	Wageningen	2

Aantal vleermuizen	Aantal meldingen
geen aantal dieren opgegeven	23
0	1
1	95
2	3
3	1
10	1
12	1
80	1
112	1

Bezocht	Aantal meldingen
geen waarde ingevuld	8
Anders	24
Ja	68
Nee	25

Soort vleermuis	Aantal meldingen per soort
Veld niet ingevuld	14
Gewone dwergvleermuis	68
Gewone grootoorvleermuis	6
Laatvlieger	13
Onbekend	12
Ruige dwergvleermuis	2
Vleermuis	10
Watervleermuis	2

Soort vleermuis	Aantal aangetroffen individuen
Veld niet ingevuld	1
Gewone dwergvleermuis	276
Gewone grootoorvleermuis	6
Laatvlieger	12
Onbekend	8
Ruige dwergvleermuis	2
Vleermuis	10
Watervleermuis	2

Soort vleermuis	aantal tellingen	aantal dieren
Gewone dwergvleermuis	2	120
Laatvlieger	1	59
Totaal	3	179